

Toplum ve Sosyal Hizmet

ISSN: 2147-3374 / E-ISSN: 2602-280X

Derleme Makale / Review Article

Yaşlı Göçmen Olmak: Türkiye’de Yaşlı Suriyelilerin Hizmet Alımındaki Konumları

Being Elderly Migrant: Place of Elderly Syrians in Service Receiving in Türkiye

Emrah APAK¹ Taner ARTAN²

¹Dr. Öğr. Üyesi, Bingöl Üniversitesi,
eapak@hotmail.com,
ORCID: 0000-0002-4392-6757

²Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi-
Cerrahpaşa,tanerartan72@gmail.com,
ORCID: 0000-0002-8716-2090

Başvuru: 05.10.2023
Kabul: 02.04.2024

Atıf:

Apak, E. ve Artan, T. (2024). Yaşlı göçmen olmak: Türkiye’de yaşlı suriyelilerin hizmet alımındaki konumları. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 35(2), 315-333.
DOI:10.33417/tsh.1371738

ÖZ

Yaşlı göçmenler, göçmen grubu içerisinde iki kat dezavantajlı konumda olan bu nedenle sorun ve ihtiyaçları dikkatle ele alınması gereken bir grubu oluşturmaktadır. Yaşlı göçmenler, fiziksel yetersizlik, göç sonrasında çalışamama gibi faktörlerden dolayı göç sürecinde ve göç sonrası süreçte diğer yaş gruplarına göre daha fazla zorluk çekmektedirler. Alışılmış olan sosyal ağlardan kopma, göç edilen yerde çalışamamaktan dolayı aile üyelerine bağımlı olma, yeni kültüre uyum sağlamada yaşanan zorluklar yaşlıların daha kırılgan olabileceğini düşündürmekte, bundan dolayı bu çalışmada yaşlı göçmenlere odaklanılmaktadır. Bu çalışmada, göçmenler içerisinde kırılgan bir grup olan yaşlıların sorunlarının neler olduğu ve Türkiye’de kamu, sivil toplum kuruluşları ve belediyeler tarafından sunulan hizmetlerin incelenmesi amaçlanmaktadır. Yaşlı göçmenlerin yaşadıkları sorunlar; sosyo-kültürel uyum, istihdam, sosyo-ekonomik durum, fiziksel ve ruhsal sağlık, sosyal destek alanlarında yoğunlaşmaktadır. Türkiye’de yaşlı göçmenlere yönelik kamu, belediye ve STK’lar tarafından sunulan hizmetlerin özde yaşlılara yönelik sınırlı düzeyde var olduğu, genel göçmen nüfusa sunulan hizmetlerden yaşlı göçmenleri yararlandıkları söylenebilir. Dolayısıyla, hizmet sunumlarında yaşlı göçmenlerin yaşadıkları sorunların göz önünde bulundurularak hizmet modellerinin yeniden düzenlenmesi gerektiği önerilebilir.

Anahtar kelimeler: Göç, suriyeli, yaşlı göçmen, sosyal hizmet

ABSTRACT

Elderly immigrants constitute a group that is in a doubly disadvantaged position within the immigrant group, therefore, their problems and needs should be handled carefully. Elderly immigrants have more difficulties in the migration process and post-migration process than other age groups due to factors such as physical inadequacy and inability to work after migration. Disconnecting from the social networks, being dependent on family members due to not being able to work in the migrated place, difficulties in adapting to the new culture suggest that the elderly may be more vulnerable, therefore, this study focuses on elderly immigrants. In this study, it is aimed to examine the problems of the elderly, who are a vulnerable group among immigrants, and the services provided by the state, NGOs and municipalities in Turkey. Problems experienced by elderly immigrants; focuses on socio-cultural adaptation, employment, socio-economic status, physical and mental health, and social support. It can be said that the services provided by the state, municipalities and NGOs for the elderly immigrants in Turkey are limited, especially for the elderly, and elderly immigrants benefit from the services offered to the general immigrant population. Therefore, it can be suggested that services should be reorganized by taking into account the problems experienced by elderly immigrants in service provision.

Keywords: Migration, syrian, elderly migrants, social work

GİRİŞ

Birleşmiş Milletler'in (BM) 2021 yılı verilerine göre dünyadaki uluslararası göçmenlerin %11,7'si (yaklaşık 30 milyon) 65 yaş üstü kişilerden oluşmaktadır. Bu kapsama alınanlar; yaşlı iken göç eden, göç ettikten sonra yaşlanan veya aile birleşimi gibi sebeplerle göç eden yaşlılardır. 1990-2017 yılları arasında dünyanın gelişmiş bölgelerindeki 65 yaş üstü göçmenlerin sayısı 11 milyon artarken, gelişmekte olan ülkelerde ise bu artış bir milyondan az bir sayıda olmuştur. (BM, 2021).

Suriye'de 2011 yılında başlayan iç savaş ile birlikte buradan komşu ülkelere doğru büyük bir göç yaşanmaya başlamıştır. 2011 yılı nisan ayı itibariyle yaklaşık 6-9 milyon insan zorunlu olarak evini terk etmiştir. Bunların yaklaşık 4-4,5 milyonu ise ülkelerini terk ederek Lübnan, Ürdün, Türkiye gibi komşu ülkelere göç etmişlerdir (Erdoğan, 2015, s. 317). Türkiye, bu ülkeler içerisinde en fazla Suriyeli göçmene ev sahipliği yapan ülke konumundadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün (GİGM) verilerine göre 2019 yılında geçici koruma altına alınan Suriyeli sayısı 3,5 milyonun üzerindedir. Bu göçmenler içerisinde dezavantajlı bir grup olan, zorunlu göç ile Türkiye'ye gelen ve geçici koruma statüsünde bulunan yaşlılar, Türkiye'deki Suriyelilerin toplam nüfusunun yaklaşık %3'ünü oluşturmaktadır. Yaşadıkları sosyal çevreyi terk ederek farklı bir çevreye gelen yaşlıların gençlere nazaran daha kırılgan olmaları, onları göçe karşı daha hassas kılmaktadır. Hedef ülkede yaşlanan yaşlılara ve gençlere nispeten yaşlı iken göç eden kişiler, dil ve uyum noktasında daha fazla zorluk çekmektedirler (Nimmağadda ve Balgopal, 2000, s. 47).

Yaşlı göçmenler, birden fazla eşitsizliği aynı anda yaşamak anlamına gelen kesişimselliği (Giddens ve Sutton, 2018, s. 190) deneyimlemektedirler. Göçmen ve yaşlı olmanın birlikte getirdiği dezavantajlılık durumu, yaşlıları diğer yaş gruplarından ayırmakta ve yaşlıların sorunları daha şiddetli yaşamalarına yol açmaktadır. Literatürde yaşlı göçmenlere yönelik yapılmış çalışmalar, yaşlıların sorunlarını ve ihtiyaçlarını farklı boyutlarıyla incelemektedir. Bu çalışmaların; sağlık (Chung ve ark., 2018), depresyon (Camacho ve ark., 2018), göçmen yaşlılara yönelik yaşlı ayrımcılığı (Dolberg ve ark. 2019), sosyo kültürel uyum (Lai ve ark., 2019), sosyoekonomik durum (Lee ve Yoon, 2011), barınma (Mahmood ve ark., 2008), iyilik hâli (Sand ve Gruber, 2018), bakım gereksinimi (Treas ve Mazumdar, 2004), yalnızlık (Uysal-Bozkır ve ark., 2017) alanlarında yoğunlaştığı görülmektedir. Türkiye'de ise doğrudan yaşlı göçmenlere yönelik henüz sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır (Demir 2018; Taşcı ve Kahraman, 2021; Korkmaz Yaylagül ve Aslan, 2020).

Yapılan çalışmalar da göz önüne alındığında Türkiye'de yaşayan bu marjinal gruba yönelik daha fazla çalışma yapılması gerektiği söylenebilir. Bu nedenle yaşlıların yaşadıkları zorlukların neler olduğu ve bu zorluklara karşı ne tür sosyal hizmet uygulamalarının yürürlükte olduğunun bilinmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada öncelikle dünyadaki literatür göz önünde bulundurularak, yaşlı göçmenlerin yaşadıkları genel sorunlar ele alınacak, Türkiye'de yaşlı göçmenlere sunulan hizmetlerin neler olduğu incelenecektir. Bu bağlamda araştırmanın alt soruları aşağıdaki gibidir:

1. Yaşlı göçmenlerin yaşadıkları sosyo kültürel uyum sorunları nelerdir?
2. Yaşlı göçmenlerin yaşadıkları sosyal destek sorunları nelerdir?
3. Yaşlı göçmenlerin yaşadıkları istihdam sorunları ve sosyo ekonomik zorluklar nelerdir?
4. Yaşlı göçmenlerin yaşadıkları ruhsal ve fiziksel sağlık sorunları nelerdir?
5. Türkiye'deki yaşlı göçmenlere Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından sunulan hizmetler nelerdir?
6. Türkiye'deki yaşlı göçmenlere belediyeler tarafından sunulan hizmetler nelerdir?

Yaşlı Göçmen Olmak

Yaşlı göçmenler, göçmen grubu içerisinde yeri ve ihtiyaçları bakımından farklı olan bir kitledir. Küreselleşme, yaşlı göçmenler hakkındaki düşüncelerin yeniden şekillenmesine yol açmaktadır. Bu nedenle gerontolojik sosyal hizmetin yaşlı göçmenler açısından yeniden ele alınmasını zorunlu hale getirmektedir (Torres ve Lawrence, 2012). Uluslararası göçmenler çoğunlukla gençlerden oluşmaktadır. Yaşlı bireyler göç etmeye daha az meyillidirler ve çevrelerinden ayrılmak istememektedirler (Angel ve ark. 1999, s. 60). Bu nedenle yaşlılar genel olarak yaşadıkları tehlikeli durumdan son anda kaçanlardır (UNHCR, 2020). Dolayısıyla göçmen grubu içerisinde yaşlı iken göç edenlerin sayısı görece daha az sayıdadır (Treas ve Batalova 2009, s. 390). Ancak genç yaşta iken göç edip göç ettikleri yerde yaşlananlarla birlikte göçmen grupları içerisindeki yaşlı oranı artma eğilimi göstermiştir (Bolzman ve ark. 2004, s. 415; Borjas 2011, s. 485). BM'nin (2017) verilerine bakıldığında 1990 yılında toplam göçmen sayısı 152 milyon iken bunların 25 milyonu (%16) 60 yaş üstü bireylerden oluşmaktadır. 2017 yılında ise toplam göçmen sayısı 258 milyona yükselmiş, göçmenlerin 43 milyonunu ise (%16) 60 yaş üstü kişiler oluşturmuştur (BM, 2017). Yaşlı göçmen nüfus son yıllarda dikkat çekmeye başlamış, sosyal refah politikaları çerçevesinde değerlendirilmeye başlanarak güncel bir konu haline gelmiştir (Bolzman, 2012, s. 102).

Çoğu Avrupa ülkesinde, yaşlılar uzun zamandır kamuoyu ve refah politikalarında görmezden gelinmiştir. 1950 ve 1960'larda çoğu Avrupa ülkesine gelen göçmenler geçici işçi olarak işe alınmış ve kısa vadede ekonomiye faydalı görülmüştür. Çoğunlukla vasıfsız işlerde çalışmış; aile birleşimi, coğrafi ve profesyonel hareketlilik, sosyal güvenlik ve kamu yardımına erişim gibi ciddi yasal kısıtlamalara katlanmışlardır. Göçmenler aynı zamanda yerli nüfusun bazı kesimlerinde düşmanlıkla karşılaşmışlardır. Göçmenlerin bu ilk kuşağı için hiçbir entegrasyon politikası uygulanmamıştır. Bu başarı tamamen göçmenlerin özel girişimlerine bırakılmıştır (Bolzman ve ark. 2004, s. 415). Örneğin diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi İsviçre'deki yaşlı göçmenlerin sosyo-ekonomik ve sağlık koşulları yerli yaşlılara göre daha kötüdür. İsviçre'de yaşlılara yönelik sağlık ve sosyal bakım hizmetlerinin gelişmiş olmasına rağmen sunulan hizmetler yaşlı göçmenler için tam olarak erişilebilir değildir. Hizmet sunucusu konumundaki temel kurumlar yaşlı göçmenlere yeteri

kadar önem vermemekte ve sosyal hizmetlerin çok kültürcü sunumunda eksiklik yaşanmaktadır (Bolzman, 2012, s. 102-110). Almanya'daki yaşlı göçmenler için de durum benzerdir. Yaşlılık döneminde bulunan birinci kuşağa ilişkin araştırmalar sağlık, gelir düzeyi ile kurumsal bakım ve destek hizmetlerinden yararlanma başta olmak üzere temel yaşam pratiklerinde önemli sıkıntıları ve sorunları işaret etmektedir. Olumsuz çalışma koşullarına dayalı erken yaşta çökme, göç kaynaklı psikolojik ve kronik hastalıklar, erken emeklilik ve düşük gelir ile yaşlı bakım ve destek hizmetlerinden yararlanma yoksunluğu yaşlı göçmenlerin sorunlarının başında yer almaktadır. Göçmenlerin Alman yaşlı grubu ile karşılaştırıldığında özellikle gelir düzeyi, sağlık durumu, barınma koşulları ve yaşlı bakım hizmetini kapsayan sosyal hizmetlerden yararlanma gibi açılardan kaliteli yaşamdan yoksun olduğu görülmektedir (Kartal ve Alptekin, 2015, s. 610).

Gençlere göre göç kararını daha zor alan yaşlı bireylerin bu kararı üç faktörden kaynaklanmaktadır. İlk ve en önemlisi yaşam döngüsünde meydana gelen değişimlerdir. Bunlar emeklilik, eşin kaybı, sağlığın kötüye gitmesi gibi değişimlerdir. İkincisi, bireyin dışında gelişen çevresel etkenlerden kaynaklanan, ev ve çevre ile ilgili tatminsizliğe yol açan durumlardır. Üçüncüsü ise bireyin ekonomik durumu ve yaşanan yerdeki dinginliği engelleyen durumların varlığıdır (Wiseman ve Roseman, 1979, s. 329). Bunun dışında yaşlıları göç etmeye iten ve çeken sebepler bulunmaktadır. Yaşlıları göçe çeken sebepler; aile birleşimi, sağlık bakımına ulaşım, daha sağlıklı ve güvenilir bir ortamda yaşama, ekonomik refaha erişim gibi faktörlerdir. Yaşlıları göç etmeye iten sebepler ise savaş ve kaos ortamı, ezilme ve düşmanlık görme ve yaşanan ortamdan duyulan genel memnuniyetsizliktir (Girgis, 2015, s. 75-95). Buradan anlaşılacağı gibi yaşlı bireylerin yaşadıkları topluluğa güvenlik, yakınlık ve bağımsızlık duygularıyla bağlanmaları ve bu çevreyi terk etmekte zorlanmaları (Wiles ve ark., 2011, s. 357) yaşlılık döneminde göç etmeyi zorlaştırmaktadır. Özellikle Suriyeli yaşlılar gibi savaş ve kaotik durumlarda göç etmek zorunda kalanlar, şiddet ve yaşam koşulları kötüleşene kadar göç etmeyi en son tercih olarak görmektedirler (Chahda ve ark., 2013, s. 33). Yaşadıkları ve bağlı oldukları çevreden göç etmek zorunda kalan yaşlılar bu nedenle göç ettikleri yerde iki kat dezavantajlı konuma gelmektedirler. Göçmen ve yaşlı olmanın birlikte getirdiği dezavantajlılık durumu, yaşlıları diğer yaş gruplarından ayırmakta ve onların sorunları daha şiddetli yaşamlarına yol açmaktadır. Özellikle sürgünde olan yaşlıların toplumsal açıdan tecritte olmaları ve ailelerinden ayrı düşmüş olmaları, durumu daha hassas hâle getirebilmektedir (UNHCR, 2020). Her iki dezavantajı birlikte yaşamlarından dolayı yaşlı göçmen grubunun ayrı ele alınması gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Torres ve Lawrence, 2012).

Yaşlı Göçmenlerin Yaşadıkları Sorunlar

Sosyo Kültürel Uyum

Uyum (adaptation), bireysel veya grup düzeyinde çevresel gerekliliklere bağlı olarak meydana gelen değişimdir. Bu değişim hemen gerçekleşebileceği gibi uzun dönemli de olabilir. Birey ve yeni çevre arasındaki uyum düzeyi yüksek olabileceği gibi bazen uyum gerçekleşmeyebilir (toplumdan

ayrı durma ve marjinalleşme gibi) ve bu durum kültürleşme stresine veya psikopatolojiye yol açabilir (Berry, 1997, s. 13-14). Gençler ve çocuklar kültürel değişimleri daha çabuk algılayıp adapte olabilirken yaşlılar bu konuda daha zayıf kalmaktadırlar. Adaptasyon süreci kaçınılmaz olarak yaşlılar üzerinde, özellikle düşük sosyoekonomik ve sağlık durumundaki yaşlı göçmenlerde, ekstra bir strese yol açmaktadır (Ron, 2001). Ayrıca yaşlı göçmenlerin baskın kültüre olan erişimlerindeki zorluk, çatışan etnik kimlikleri ve dil yetersizliklerinin gençlere göre daha düşük düzeyde olması yaşlıların bu sürecini zorlaştırmaktadır. Yaşın ileri olması, düşük gelir, ev sahibi ülkede bulunulan zamanın az olması, düşük sağlık durumu ve düşük yaşam kalitesi de yine yaşlı göçmenlerde uyum sorununu artırmaktadır (Dong ve ark. 2015, s. 1931). Yapılan çalışmalarda yaşlı göçmenlerin finansal yönden daha dezavantajlı olmaları durumunda toplumsal katılımlarının da daha düşük düzeyde olduğu ifade edilmektedir (Lai ve ark., 2019). Yaşlı iken göç eden yaşlıların, özellikle göç etmeye zorlanan yaşlıların, maddi olanaklarının daha düşük olabileceği ele alındığında toplumsal katılımlarının daha zayıf olması ve buna paralel olarak da sosyokültürel uyumlarının olumsuz olabileceği söylenebilir. Bu durumda sosyokültürel uyum noktasında yaşlıların diğer yaş gruplarına göre daha dezavantajlı olabilecekleri iddia edilebilir.

Daha önce de ifade edildiği gibi dilsel engeller sosyokültürel uyum konusunda yaşanan temel sorunlardan birisidir (Berry 1997; Dong ve ark. 2015). Girgis'in (2015) Amerika'daki yaşlı göçmenlerle yaptığı çalışmada da dil ve iletişim engeli, yaşanan en büyük zorluklardan biri olarak belirlenmiştir. Dil yeterliğinin olmaması yaşlılık ile birlikte etkileşime girerek işe girememede etkin rol oynamakta, çevre ile etkileşimi azaltarak ağ kurma şansını azaltmakta; dışlanma, yalnızlık, yetersizlik ve faydasızlık duygularına yol açmaktadır (Girgis, 2015, s. 110-112). Amerika'da yaşayan yaşlı göçmenlerdeki temel sorunlardan birisinin dil yetersizliği olduğunu ortaya koyan Li ve ark. (2018), yaşlıların dışarıdaki günlük yaşamlarını sürdürememe, hizmetlere ulaşamama, benlik saygısını azaltma, yalnızlık ve dışlanma duygusunu artırmasından dolayı dil yetersizliğinin düşük düzeyde uyuma neden olduğunu belirtmektedir.

Sosyal Destek

Sosyal destek, farklı türden kişilerarası ilişkileri kapsayan, yaşam olaylarının meydana getirdiği stres ile baş etmek için kullanılan bir kaynaktır ve yaşlılarda mental ve fiziksel sorunlara karşı kırılganlığı azaltmada etkilidir (Monahan ve Hooker, 1997, s. 279). Göç eylemi, yaşlı kişiler için göç ettikleri yerde sosyal ağlarının farklılaşmasına yol açmakta (Litwin, 1995, s. 158) ve genellikle yaşlıların dayandığı resmi ve gayri resmi destek sistemlerini aşındırmaktadır. Genellikle yerinden edilen aileler, geçim kaynaklarının sınırlı olmasından dolayı yaşlı aile üyelerini göz ardı edebilmektedirler. Dahası, refakatsiz olan yaşlı bireylerin arkadaş veya aile desteği olmadan ötekileşmesi ve yoksullaşmaları, kendilerine yetememeleri ve temel mal veya hizmetlere erişimlerinde sorun yaşamaları vuku bulabilmektedir. Bu nedenle yaşlı iken göç eden kişilerin

sosyal destek sistemlerinin güçlendirilmesi veya sosyal hizmetlerin bu gruplara özel önem atfetmesi değerli olmaktadır (Chahda ve ark. 2013, s. 5).

Bulunduğu yerdeki sosyal ağ yapısından ayrılarak farklı yere göç eden yaşlılar için sosyal destek ağı önem kazanmaktadır. Göç eden yaşlılar için aile; bakım ve destek için merkezi konumdadır (Victor ve ark., 2012, s. 81). Yaşlı göçmenler ilk olarak göç ettikleri yerde aile içerisindeki sosyal ağlara sahipken zaman içerisinde bu ağlarını genişletmektedirler (Litwin 1995, s. 170). Böylece göç ettikten sonra geçen zaman diliminde yaşlı göçmenler için sosyal destek ağı; aile, arkadaş ve akrabaları da içeren daha geniş bir alana yayılmaktadır. Buna rağmen yaşlılar için aile bağları diğer ağlara göre daha destekleyici olmakta, bu ağ yapısı içerisinde de çocuklar ve eş ön plana çıkmaktadır (Litwin, 1995, s. 171; Ajrouch 2007 s. 745; Victor ve ark. 2012 s. 89). Yaşlı göçmenlerin sosyal desteklerine ilişkin literatür incelendiğinde sosyal desteğin yaşlılar üzerinde olumlu etkilerinin olduğu bulgularına ulaşılmaktadır (Cook ve Weigel 1983 s. 271; Min 1984). Göçmen yaşlılarda sosyal desteğin; sosyokültürel uyum, daha iyi bir ruh hâli, resmi hizmetlerin verimli kullanılması (Litwin 1995, s. 158), sağlıklı olma, kaygı bozukluğunun azalması, düşük depresyon (Golden ve ark. 2009, s. 288) gibi faktörler üzerinde etkili olduğu sonuçları literatürde yer almaktadır. Ayrıca sosyal destek eksikliğinde ise stres, depresyon, psikopatolojik sorunlar (McCallum ve Shadbolt, 1989), intihar düşüncesi (Vanderhorst ve McLaren Dr 2005, s. 517) durumlarında artış gözlenmektedir. Bununla birlikte etnik sosyal çevre, yaşlı göçmenlerde yeni topluma uyum sağlamaya engel de olabilmektedir (Litwin, 1995, s. 158). Örneğin kendi ülkesinden gelen bireylerle sıkı ilişkisi olan yaşlı göçmenler arasında otonomi sorunu yaşanabilmektedir (Pohjola, 1991, s. 437). Ancak genel olarak bakıldığında yaşlı iken göçmen konumuna düşen bireyler için sosyal desteğin olumlu etkilerinin daha önde olduğu, bu nedenle yaşlı göçmenlerin ev sahibi ülkede sosyal destek ağı içerisinde yer alması gerektiği söylenebilir.

Ruhsal ve Fiziksel Sağlık

Göç süreci, göçün türü ve sebebine bağlı olarak stresli olabilmekte ve göç eden bireyleri ve ailelerin sağlığını etkileyebilmektedir (Bhugra ve Becker, 2005, s. 18-19). Yaşlı iken göç eden kişiler, sosyal refah ve sağlık hizmetlerine erişimde zorluk yaşamalarından dolayı ailelerine bağımlı kalabilmektedirler (Mui ve Kang, 2006). Sağlık hizmetlerine erişim yaşlı göçmenler için daha zorlayıcıdır. Ev sahibi ülkedeki sağlık sistemini anlamakta güçlük çekmeleri, mali yetersizliklerinin olması, dil ve kültürel yapıları da yaşlı göçmenlerin sağlık hizmetlerini kullanmalarında engel teşkil etmektedir. (Gorospe, 2006). Yaşlı göçmenler ile yapılan çalışmalarda yaşlıların kontrol kaybı ve kaygı yaşadıkları, bu durumun sebeplerinin ise yeni bir kültürel ortama ve günlük yaşama adapte olmak, dil yetersizliği, sosyal ve finansal kaynak yetersizliği, sosyoekonomik zorluklar, yabancılaşma gibi faktörler olduğu tespit edilmiştir (Angel ve ark., 2000; Emami ve ark., 2000; Acharya ve Northcott 2007; Casado ve ark., 2010). Bu faktörler yaşlı göçmenlerin fiziksel ve mental sağlığı üzerinde olumsuz etkiler meydana getirmektedir (Silveira ve ark., 2002).

Sağlık sorunlarına ek olarak genelde göçmenlerin özelde ise yaşlı göçmenlerin ev sahibi ülkede yaşadıkları sağlık ile ilişkili sorunlardan birisi de sağlık hizmetlerine erişimdeki zorluktur. Yapılan çalışmalar sağlık hizmetlerine erişimin göçmenler açısından zor olduğunu; göçmenlerin sağlık sistemine ilişkin yeteri kadar bilgilerinin olmaması ve sağlık hizmetlerine erişimde engellerin bulunmasının göçmenlerde kötüleşen sağlık sorunlarına yol açtığını ortaya koymaktadır (Derose ve ark. 2009, s. 14-16). Yapılan boylamsal bir araştırma, yaşlı göçmenlerin başlangıçta ev sahibi ülke vatandaşlarına göre sağlık koşullarının daha iyi olmasına rağmen zamanla belirgin şekilde kötüye gittiğini ortaya koymuştur (Choi 2012, s. 497-498). Yaşlılar özelinde göçmenlerin ev sahibi ülkedeki sağlık hizmetlerine erişiminde birçok faktör rol oynamaktadır. Bu faktörler; dil yetersizliği, sağlık güvencesine hak kazanamamış olmak, sosyoekonomik durum, toplumsal kaynakların eksikliği ve göçmenlik statüsüdür (Derose ve ark. 2009, s. 3; Vargas Bustamante ve ark., 2014, s. e94). Özellikle sosyoekonomik durumun yetersizliği göçmenlerin sağlık hizmetlerine erişiminin kısıtlanmasında başat rol oynamaktadır (Vargas Bustamante, 2012, s. 149).

İstihdam ve Sosyoekonomik Durum

Yaşlı göçmenler arasında var olan temel sorunlardan bir tanesi istihdam sorunu ve gelire bağlı olarak yaşanan yoksulluktur. Yaşlı göçmenlerde finansal sorunlar ve yoksulluk başlı başına sorun olmakla birlikte yol açtığı diğer sorunlardan dolayı da ele alınması gereken konulardan birisidir. Yaşlı grubu içerisinde var olan bir sorun olan yoksulluk, özellikle yaşlı göçmenler arasında daha yaygındır (Lee ve ark. 2014, s. 386; Girgis, 2015, s. 119). Yaşlı göçmenlerin işe yerleşme sorunu onları gelir eksikliği ile baş başa bırakmaktadır. Dil engeli, yaşlıların iş bulamamasına neden olmaktadır. Yaşlı göçmenlerin sosyal güvenlik yardımlarından yararlanma oranlarının düşük olması ve gelirlerinin olmaması onları finansal destek için çocukları ve diğer aile üyelerine bağımlı kılmaktadır. Mülteci statüsünde olanlara az miktarda nakdi yardım yapılmasına rağmen bu yardımın temel ihtiyaçlarına dahi yetmemesinden dolayı yaşlıların bağımlılık durumları sona ermemektedir (Girgis 2015, s. 205). Özellikle felaket veya savaş gibi zaruri durumlarda ev veya iş yeri gibi tasarruflar veya varlıklar genellikle acil bir durumda geride bırakılır veya yok edilir. Yaşlılar kendileri ile birlikte varlıklarını göç ettikleri yerlere götüremediklerinden dezavantajlı duruma düşmeye daha yatkındırlar. Ayrıca acil durumlarda yaşlı insanlar için gelir elde etmek amacıyla ev sahibi ülkede karşılaşılabilecekleri çok az fırsat vardır, çünkü bir defa yerinden edildikten sonra yeniden gerekli sosyal bağlantıları ve iş için gerekli becerileri kazanmak zor olmaktadır (Chahda ve ark., 2013, s. 5). O'Brien ve arkadaşlarına (2010) göre Amerikada'ki yaşlı göçmenler içerisinde yoksulluk oranı %15.2 iken ev sahibi yaşlılar arasında bu oran %8.9'dur. Benzer bir çalışmada Phua ve ark. (2007) Asyalı göçmenler ile ev sahibi yaşlılar kıyaslandığında Asyalı göçmenler arasında iki kat daha fazla yoksulluk riski olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Göçmenlere Sunulan Hizmetler

Türkiye’ye gelen Suriyeli göçmenler burada mülteci statüsünden farklı olarak geçici koruma statüsünde bulunmaktadır. Bu durum dünyadaki genel durumdan farklılık göstermektedir. Bu durumun temel kaynağı Türkiye’nin 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde yer alan coğrafi sınırlamaları yalnızca Avrupa olarak kabul etmiş olması ve yalnızca Avrupa’da meydana gelen olaylardan dolayı Türkiye’ye sığınanları mülteci olarak kabul etmesidir. Bunun dışındaki ülkelerden gelen sığınmacılar, mülteci olarak tanınmamakta ve üçüncü bir ülkeye gidinceye kadar Türkiye’de geçici koruma statüsünde kalmaktadırlar (<http://cenevrefisi.dt.mfa.gov.tr>). 2013 yılında Resmi Gazete’de yayımlanan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) yürürlüğe girmiş, Suriyeli mültecilerin statüsü ilk olarak burada tanımlanmıştır. Bu kanunun 62. maddesine göre Suriye’den gelen göçmenler şartlı mülteci statüsünde kabul edilecektir. Bu statüye göre, Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle Türkiye’de bulunan göçmenlere üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye’de kalma izni verilir.

İçişleri Bakanlığı göçmenlere geçici koruma statüsü tanınmasına yönelik olarak 2013 tarihinde ilgili düzenlemeyi yapmıştır. Bu tarihte uygulamaya geçirilen YUKK’nin 91’inci maddesinde geçici koruma kanunu aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır:

- (1) *Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.*
- (2) *Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.*

Geçici koruma statüsü kapsamında, Suriyelilerin zorla geri gönderilmesinin önlenmesi, Türkiye’de süresiz kalma, acil ihtiyaçların sağlanması gibi koruma ve yardım unsurları garanti altına alınmıştır. Bu kapsamda, Türkiye’de bulunan Suriyeli göçmenler, kamu sağlık hizmetlerinden yararlanmaktadır. Geçici koruma statüsü, bütün Suriyeli göçmenleri kapsamaktadır ve bu kapsama kimlik belgesi olmayanlar da dahildir. Ancak Türkiye’de henüz mevcut krize çözüm üretilebilecek bir alt yapı bulunmamaktadır. Geçici koruma altında bulunan göçmenler, Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde yer alan haklardan yararlanma hakları bulunmasına rağmen uygulamada sorunlar bulunmaktadır (Elik, 2016, s. 332).

Geçici korumanın yukarıda ifade edilen unsurları Göç İdaresi tarafından açık sınır politikası ile ülke topraklarına kabul, geri göndermeme ilkesi, gelen kişilerin temel ve acil ihtiyaçlarının karşılanması şeklinde özetlenmiştir (<https://www.goc.gov.tr/gecici-korumanin-unsurlari>). Türkiye’deki Suriyelilerin statüleri, hakları, yükümlülükleri gibi durumlar 2014 yılında yürürlüğe giren Geçici Koruma Kanunu

ile sağlanmaktadır. Kanun kapsamında geçici koruma statüsü altında bulunan kişilere sunulacak sağlık, eğitim, istihdam, sosyal yardım ve hizmetler, tercümanlık ve gümrük işlemlerine ilişkin hizmetler düzenlenmektedir.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından göçmenlerin ilk aşamada sağlık, barınma ve yiyecek gibi temel ihtiyaçları giderilir, sonrasında ise yaşam koşullarının daha iyi hâle getirilmesi adına göçmenlerin kendi vatanlarına dönmeleri, sığındıkları ülkeye uyum sağlamaları veya üçüncü bir ülkeye yerleştirilmeleri şeklinde kalıcı çözüm üretilir. Ancak kalıcı çözüm yollarından birisi olan göçmenin kendi vatanına gönderilmesi seçeneği, göçmen kendi istemediği sürece gerçekleşmeyeceği için değerlendirilmeye alınamamaktadır (Yavuz, 2015, s. 273). Bu nedenle Türkiye açısından misafir olarak görülen Suriyeli göçmenlerin temel hak ve ihtiyaçları geçici koruma statüsü bitinceye kadar yasal düzenlemeler kapsamında Türkiye sınırları içerisinde karşılanmaktadır.

Yasal düzenlemeler kapsamında Suriyeli göçmenlere sunulan hizmetler hem geçici barınma merkezlerindeki hem de şehirlerde yaşayanlara sağlanmaktadır. Mültecilerin hayatlarını sağlıklı bir şekilde devam ettirebilmeleri için barınma ihtiyaçlarının en iyi şekilde karşılanması gerekir. Ancak Suriyeli mültecilerin 2020 yılı itibariyle çok az bir kısmı geçici barınma merkezlerinde kalırken geri kalan 3,5 milyona yakın göçmen ise Türkiye'nin çeşitli şehirlerinde kendi imkânları ile yaşamlarını devam ettirmeye çalışmaktadırlar. Geçici barınma merkezlerinde yaşayan Suriyeli göçmenlere barınma, su, gıda, beslenme, sağlık gibi temel ihtiyaçlar doğrudan sunulabiliyorken bu merkezlerin dışında yaşayanlara ise bu yardımların doğrudan ve yeterince ulaştırılması mümkün olamamaktadır. 2013 yılı itibariyle AFAD tarafından yayımlanan genelge ile kampların dışında yaşayan Suriyeli göçmenlerin sağlık kurumlarından faydalanmaları mümkün kılınmış; ilk aşamada yalnızca 10 şehirle sınırlı iken daha sonra yeni bir genelge ile bütün şehirler bu kapsama alınmıştır. Bu kapsamda kamp dışında yaşayan Suriyeli göçmenlerin buldukları illerdeki sağlık kurumlarına önleyici ve tedavi edici hizmetler için başvurmaları durumunda bu hizmetlerin masrafları AFAD tarafından karşılanmaktadır (Yavuz, 2015, s. 276).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) tarafından Geçici Koruma Yönetmeliğine dayanarak Suriyeli göçmenlere sunulan birtakım hizmetler bulunmaktadır. Geçici barınma merkezlerinde bulunanlara ASHB'nin il müdürlükleri tarafından psiko sosyal destek hizmetleri sunulmaktadır. Risk altında bulunan çocuklara yönelik koruyucu ve önleyici destekler de sunulan bu hizmetler arasındadır. Benzer olarak aile içi şiddet mağduru olan kadınlara da Kadın Konukevi ile Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinde (ŞÖNİM) korunma ve barınma imkânı sunulmaktadır. Engelli ve yaşlılara yönelik destek, danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin yanı sıra muhtaç durumda olan geçici koruma altındakilere Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV) tarafından aynı ve nakdi yardımlar verilmektedir (Güneş-Aslan, 2018, s. 57-63). Ancak Artan ve Arıcı (2017), geçici koruma altında bulunan Suriyelilere yönelik İstanbul ilinde yapılan uygulamaları ele aldıkları

çalışmalarında, Suriyelilere hak temelinde değil eldeki mevcut imkânlar dahilinde yaklaşıldığını iddia etmektedirler. Suriyeli göçmenler; ekonomik kaygı, geçici barınma merkezine gönderilme, dil sorunu nedeniyle bilgi edinememe veya yanlış bilgilendirilme gibi kaygılardan dolayı doğrudan bu hizmetlere kendileri başvuramayabilmektedir. Bu nedenle söz konusu yardımlar yalnızca başvuru yapanlara sunulmaktadır (Artan ve Arıcı, 2017, s. 18).

Geçici koruma altında bulunan Suriyelilere sunulan hizmetlerden birisi de çalışma iznidir. 2016 yılında yayımlanan Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik (GKYÇİY) ile birlikte Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin çalışmasının önü açılmıştır. Suriyelilerin istihdamı ile birlikte meydana gelecek dezavantajların yanında hem nitelikli iş gücü açığının hem yerel halkın istemediği işlerdeki iş gücü açığının kapatılması noktasında olumlu yönleri bulunmaktadır (Aslantürk ve Tunç, 2018, s. 141). Ayrıca, çalışma izni verilmesinin Suriyelilerin kayıt altına alınmasını daha kolay hâle getirebileceği ve kayıt dışı istihdamda azalmayı sağlayacağı da iddia edilmektedir (Dönmez-Kara, 2016, s. 151). Çıkarılan GKYÇİY ile birlikte geçici koruma altında bulunanların daha kolay iş gücü piyasalarına ulaşmaları hedeflenirken geçimlerini kendileri sağlayarak kayıt dışı istihdamdan kurtulmaları da amaçlanmaktadır (Dönmez-Kara, 2016, s. 153-154).

Yönetmelik kapsamında geçici koruma kimlik belgesi bulunan kişiler, Bakanlar Kurulunun belirlediği şehirlerde ve iş kollarında çalışma izni alabilirler (Madde 29). Yine aynı maddeye göre verilecek olan çalışma izni geçici koruma süresini aşamaz. Çalışma izni olmayan yabancıların istihdam edilmesine izin verilmezken mevsimlik işçiler ile tarım ve hayvancılık işlerinde çalışacak olanların çalışma izninden muaf tutulması 5. madde ile düzenlenmiştir. Ayrıca yönetmelikle kota sınırlaması da getirilmiştir. Bu sınırlamaya göre istihdam edilecek yabancı sayısı, işyerinde çalışan Türk vatandaşlarının yüzde onundan fazla olamaz ve on kişiden daha az Türk çalıştıran işyerlerinde ise en fazla bir yabancıya çalışma izni verilir (Madde 8). Bununla birlikte 10. maddede ise geçici koruma altında bulunan kişilere en az asgari ücret tutarında ödeme yapılması gerektiği belirlenmiştir.

Aslantürk ve Tunç (2018, s. 141), Suriyelilerin statülerinin belirlenmesindeki duruma benzer olarak çalışma izinlerinin de geç kalınan bir uygulama olduğunu ve bu iznin bir hak olmaktan ziyade hizmet olarak verildiğini belirtmekte bu durumun ise uygun bir düşünce olmadığını dile getirmektedirler. ASHB’nin çalışma izni ile ilgili verilerine bakıldığında, 2018 yılı itibariyle yaklaşık 35 bin Suriyeliye çalışma izni verildiği görülmektedir (<https://www.ailevecalisma.gov.tr>). Söz konusu yıl itibariyle Türkiye’de 3 milyondan fazla geçici koruma altında bulunan kişi olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu sayının oldukça az olduğu, Suriyelilerin çoğunluğunun kayıt dışı istihdama yönlendiği anlaşılmaktadır. Çalışma izni ile birlikte böylece sosyal güvenlikten yararlanma hakkı da verilmiş olmaktadır (Demir, 2016).

Yukarıda sayılan hizmetler genel Suriyeli göçmen popülasyonuna yöneliktir. Yani söz edilen hizmetlerden, göçmen nüfus içerisinde bulunan yaşlılar da uygun şartları sağlamaları halinde

yararlanabilmektedirler. Bu hizmetlerden farklı olarak, doğrudan yaşlı göçmenlere yönelik hizmetlerin de ele alınması gerekmektedir. Aşağıdaki bölümde ise yaşlı göçmenlere yönelik; kamu, yerel yönetimler ve Sivil Toplum Kuruluşları (STK) tarafından sunulan hizmetlerin türleri incelenecektir.

Türkiye'deki Yaşlı Suriyeli Göçmenlere Sunulan Hizmetler

Türkiye'deki geçici koruma altında bulunan Suriyeliler içinde dezavantajlı gruplardan birisi olan yaşlılar şimdiye kadar göz ardı edilerek çok az çalışmaya konu olmuştur. Türkiye'deki Suriyelilerin yaşadıkları sorunlara ilişkin araştırmalar giderek artmasına rağmen dezavantajlı kesimlerle yapılan çalışmaların çocuk, genç, kadın gibi gruplarla daha çok yapıldığı; yaşlılara yönelik çalışmaların çok daha kısıtlı kaldığı dolayısıyla yaşlı Suriyelilerin göz ardı edildiği görülmektedir. GİGM'nin (2020) verilerine göre Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin yaklaşık %3,7'si (132 bin kişi) 60 yaş ve üstü bireylerdir. Suriyelilerin kalıcı olma ihtimali de değerlendirildiğinde (Erdoğan, 2015) önümüzdeki yıllarda yaşlı nüfusun artış göstereceği göz ardı edilmemeli ve bu durumda yaşlı nüfusa ilişkin hizmet ve sorunların ele alınması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Yukarıda ele alınan Suriyeli göçmenlere sunulan hizmetler içerisinde yaşlıların konumunun da özel olarak belirtilmesi faydalı olacaktır.

Yaşlı Suriyelilere sunulan hizmetler konusunda yeteri kadar net bilgi literatürde ve ilgili bakanlıkların internet sitelerinde yer almamaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın (ASPB) 2016 yılında düzenlenen çalıştayında yaşlı ve engellilere sunulan hizmetler başlığında aşağıdaki hizmetlerin sunulduğunu açıklamıştır:

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu çerçevesinde Suriye uyruklu bakıma muhtaç engellilere ve yaşlılara rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetleri sunulmaktadır. Bu kanun kapsamında ülkemizde yasal olarak oturma izni bulunması hâlinde ikamet izni süresince, engelli bakım merkezlerimizde ve huzurevlerimizde kalma koşullarını da taşımaları durumunda kurumsal hizmetlerimizden yararlandırılmaktadır. Suriye uyruklu %40 ve üzeri engeli olan bakıma muhtaç bireyler engelli bakım merkezlerinde bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerinden faydalanabilmektedir. Ayrıca Suriye uyruklu 60 yaş ve üzeri yaşlıların müracaatı değerlendirilmekte ve valilik tarafından durumuna uygun yere yerleştirilmektedir (ASPB, 2016, s. 40).

Buna göre muhtaç durumda bulunan Suriye uyruklu yaşlılar rehabilitasyon, danışmanlık, destek hizmetleri, huzurevinde barınma hizmetleri alabilmektedirler. Ancak burada yer alan "yasal olarak oturma izni bulunması halinde" ibaresi yaşlı göçmenlerin bu hizmetlere erişimini engellemektedir. Yasal oturma izni alabilen göçmen sayısının az olması, özellikle yaşlıların oturma izni şartlarını karşılamada diğer nüfus gruplarına göre daha yetersiz kalmaları kamu tarafından sunulan hizmetlerin yaşlı göçmenler tarafından kullanılmasını zorlaştırmaktadır.

Nakdi yardım anlamında Suriye uyruklu kişilere sunulan yardımdan yaşlı bireylerin de yararlanması mümkündür. Bu yardım, ASHB ve Kızılay eşgüdümünde Sosyokültürel Uyum Yardımı (SUY) ile AB

tarafından finanse edilerek sunulmaktadır. SUY, aylık olarak verilir ve kişi başı 155 liradır. Bu yardıma başvurular SYDV'ler ve seçili il/ilçelerde kurulmuş olan Kızılay Hizmet Merkezleri aracılığıyla alınmaktadır (<https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>). Ancak bu yardım evde yalnız yaşayan yaşlılara verilmekte veya hanede çok sayıda bakmakla yükümlü olunan ailelere verilmekte (<http://kizilaykart-suy.org/TR/faq4.html>), yani bütün yaşlılar yardım kapsamına alınmamakta, bir kısım yaşlıyı yalnızca ailelerine bağımlı kılmaktadır.

Bu hizmetler dışında, Suriyeli yaşlılar yukarıda belirtilen sağlık hizmetlerinden de faydalanabilmektedirler. Yaşlı Suriyelilerin sosyal güvenlik hizmetlerinden yararlanma şansları bulunmamaktadır. Çalışma izni almakta zorluk, yaşlıların çalışma konusunda daha fazla engelle karşılaşmaları, çalışma statüsünün çoğunlukla kayıt dışı olması, sosyal güvenlik için ihtiyaç duyulan gün sayısını doldurma noktasındaki zorluk gibi engeller yaşlıların sosyal güvenlik hakkını elde etmesini imkânsız kılmaktadır. Yaşlı Suriyelilerin sosyal güvenlik kapsamında sunulan sağlık hizmetlerinden yararlanıyor olmaları bu sorunu büyük ölçüde azaltmasına rağmen düzenli gelirlerinin olmaması sorunu devam ettirmektedir.

Kamusal hizmetlerin yanında belediye hizmetlerinin de yaşlı göçmenleri doğrudan göz önünde bulundurmadığı ve sunulan hizmetlerin yetersiz kaldığı söylenebilir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde, Keçiören Belediyesi'nce Suriyeli göçmenlere yönelik hizmetler içerisinde doğrudan yaşlılar ayırt edilmemesine rağmen, hizmetlerde herhangi bir yaş sınırlamasının olmadığı ifade edilmektedir. Dolayısıyla, sunulan hizmetlerin genel göçmen nüfus odaklı olduğu, yaşlı göçmenlerin talepleri halinde bu hizmetlerden yararlanacağı belirtilebilir. Sunulan hizmetler kapsamında; sağlık hizmetleri, sosyal yardımlar, mesleki eğitim hizmetleri, danışmanlık hizmetleri, istihdam hizmetleri yer almaktadır (Arslan Akay, 2019). İzmir BB tarafından ise benzer şekilde, yaşlı göçmenlerin özel olarak göçmen nüfustan ayırt edilmediği, sunulan hizmetlere talepleri halinde ulaşabilecekleri görülmektedir. Genel göçmen nüfus içerisinde yaşlıların yararlanabileceği hizmetler; gıda yardımı, dil kursları, yakacak yardımı, danışmanlık hizmeti, giyinme ve ısınma yardımı şeklindedir. Yalnızca, bir ilçe belediyesinin ise doğrudan muhtaç durumdaki yaşlılara tıraş hizmeti sundukları bilgisi bulunmaktadır (Martan, 2019).

Sivil toplum kuruluşlarının (STK) da hizmet yapısının belediyelerinkine benzer olduğu, yani doğrudan yaşlı göçmenlere yönelik çalışmalarının kısıtlı olduğu, sunulan hizmetlerin daha çok genel nüfus ve çocuk odaklı olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, nakdi desteğin öncelikli kullanıcıları arasında korunmaya muhtaç olan çocuklar ve yaşlıların yer aldığı kimi STK'lar tarafından belirtilmektedir. Bunun dışında kalan barınma, sağlık, giyim, gıda, ısınma, danışmanlık gibi hizmetlerden de yaşlıların yararlanabilmesinin mümkün olduğu söylenebilir (Bilgin, 2021; Molbay, 2019). Yine başka STK'lar tarafından aynı ve nakdi destekler noktasında hasta, çocuk, yaşlı gibi dezavantajlı grupların öncelikli yararlanıcılar konumundadırlar (Altındiş, 2019; Yiğit, 2017).

Sunulan hizmetlerin dışında yaşlı Suriyelilerin deneyim ve sorunlarına dair de Türkiye’de yeteri sayıda çalışma bulunmamaktadır. Ulaşılan çalışmalardan yalnızca birisi doğrudan yaşlı Suriyelileri ele alırken (Demir 2018), kimi çalışmalarda dolaylı olarak araştırma bulgularında yaşlılardan bahsedilmiştir. Bu çalışmalardan biri olan Güneş-Aslan’ın (2018) çalışmasına göre Suriyeliler; dil sorunu, maddi sorunlar, iş piyasasından dışlanma, ayrımcılık ve kötü muameleye maruz kalma, psiko-sosyal sorunlar, sağlık, barınma, eğitim gibi sorunlar ile karşılaşmaktadırlar. Özellikle istihdam ve maddi anlamdaki sorunlar, kadın ve yaşlılar için diğer gruplara göre daha zor olmaktadır. Yaşlı bireyler, yaşlarından dolayı istihdam alanına girememektedirler (Güneş-Aslan, 2018). Suriyeli göçmenler arasında yer alan hem ruh sağlığı konusunda hem de ikinci kültüre uyum sağlama sürecinde sorun yaşayan kadınlar içerisinde, yaşlı ve engelli olanların daha riskli oldukları ortaya çıkmıştır. Yaşlı ve eşi ölmüş kadınların çalışacak kimseleri olmamasından dolayı ekonomik zorluk yaşama ihtimali yükselmektedir (Sağır, 2018). Türkiye’de Suriyeli yaşlılarla yapılan söz konusu tek çalışmanın bulgularına göre yaşlılar göç sonrası nedenlerden dolayı iki kat marjinal gruba temsil etmektedirler. Yaşadıkları sorunlar ekonomik sorunlar ve dil sorunlarından dolayı daha da keskinleşmektedir (Demir, 2018). Ancak bu dezavantajlı gruba yönelik daha fazla çalışma yapılması gerekmektedir. Bu nedenle yaşlıların yaşadıkları zorluklar ve ihtiyaçlarının neler olduğunun ve özel olarak sosyal politikalar içerisinde yaşlıların konumlarının ne olduğunun bilinmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Sunulan hizmetler genel olarak değerlendirildiğinde, henüz geleneksel aile yapısının Suriyeli göçmenler içerisinde korunduğunu göz önünde bulundurmak gerekir. Yaşlı göçmenlere sunulan hizmetlerin genel nüfusa sunulan sağlık ve sosyal yardım hizmetleri olduğu, bunun dışında kalan huzurevi, emeklilik gibi uygulamalardan yararlanmalarının henüz mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Ancak göçmenlerin aile yapısı dikkate alındığında, huzurevi tarzındaki hizmet modellerinin mevcut durumda pek tercih edilmeyeceği düşünülebilir. Bunun dışında, emeklilik için gerekli olan koşulların vatandaş olunması halinde dahi mevcut şartlarda mümkün olmaması, yaşlıların kısa vadede sosyal yardımlara bağımlı kalacaklarını göstermektedir. Dolayısıyla, yaşlıların gerek bakım gerek ihtiyaçların temini konusunda aileye bağımlı durumda olacaklarını söylemek mümkündür.

SONUÇ

Türkiye’deki göçmenler içerisinde yaşlı nüfusun daha az çalışma konusu olduğu, yani ihmal edildiği yapılan çalışmalar incelendiğinde görülmektedir. Bu ihmal yalnızca araştırmalar boyutunda kalmayıp hizmet sunumunda da kendini göstermektedir. Yaşlı göçmenlerin buldukları ortamdan çıkarak farklı bir ülkeye ve kültüre gelmeleri, aynı zamanda diğer yaş gruplarına göre çalışma olanaklarının daha kısıtlı olması, onları hem uyum anlamında hem de bağımlı olmak anlamında zor şartlarda kalmalarına neden olabilmektedir. Bunlarla birlikte, farklı sorun alanları da yaşlılar üzerinde daha yüksek oranda etkisini göstermektedir. Yaşlıların dil öğrenme konusunda

yaşadıkları zorluklar, eğitim seviyelerinin de düşük olması ile bir araya gelerek gittikleri farklı kültürel ortamda uyum sorunu yaşamalarına neden olmaktadır. Ayrıca, sosyal ağlarını büyük ölçüde kaybetmiş olmaları, yaşlı göçmenlerin daha çok ev içerisinde kalmalarına yol açmakta, dolayısıyla fiziksel ve ruhsal sorunları gençlere göre daha şiddetli yaşamalarına neden olmaktadır. Yaşlı göçmenlerin sorun alanlarının çeşitli ve daha şiddetli olması, bu nedenle kendilerine yönelik daha fazla sayıda araştırma yapılmasını ve bu sorun alanlarına yönelik olarak ihtiyaç duydukları hizmetlerin belirlenmesi gerekmektedir.

Türkiye, yoğun bir göç sürecine hazırlıksız yakalanmış, bu süreçte ortaya çıkan sorunlara çözümler üretme noktasında yeni politikalar üretmektedir. Yaşlı göçmenlerin hizmete erişimi bu sorun alanlarından birisini teşkil etmektedir. Öncelikli olarak, göçmenlerin geçici koruma statüsünde bulunmaları temelde birçok haktan mahrum kalmalarına yol açmaktadır. Yaşlı göçmenler ihtiyaç duydukları emeklilik, gelir desteği, bakım, barınmadan yoksun şekilde yaşamaya devam etmektedirler. İncelenen çalışmalarda ve hizmetlerde yaşlıların büyük oranda göz ardı edildikleri, doğrudan kendilerine yönelik oldukça kısıtlı düzeyde hizmetlerin organize edildiği görülmektedir. Kamusal alanda sunulan hizmetlerin genel göçmen nüfusa yönelik olduğu, yaşlılara yönelik sosyal hizmetlerden ise oturma iznine sahip olunması halinde yararlanılabileceği anlaşılmaktadır. Türkiye'deki refah modelinin sosyal devlet anlayışından uzak, Güney Avrupa Refah Devleti modeline yakın olması sorunu topyekûn çözmeyi mümkün kılmamaktadır. Devletin bu sorunları doğrudan uhdesine alarak çözmekten henüz uzak olduğu görülmektedir. Yaşlı göçmenlere hizmet sunumunun kamu tarafından ele alınmasından ziyade, refah modeli bağlamında daha çok bu alanın sivil topluma ve yerel yönetimlere bırakıldığı söylenebilir. Bu durum ise, sistematik şekilde sorunun çözülmesini ve her bir yaşlı göçmene ihtiyaç duyduğu hizmetlerin tasarlanarak uygun modellerin geliştirilmesini zorlaştırmaktadır.

Bu sorun alanlarına ilişkin, yaşlı göçmenlere yönelik hizmet sunumlarının doğrudan kamu tarafından yapılması önerilebilir. Mevcut mevzuatın bu konuda yetersiz olmasından dolayı, yaşlı göçmenlerin kamusal sosyal hizmetlerden yararlanmasını mümkün kılacak şekilde mevzuat düzenlemelerinin öncelikli olarak yapılması önerilebilir. Bunun yanında göçmenlere yönelik sunulan kamu, STK ve belediye hizmetlerinin yaşlıların sorunları göz önünde bulundurularak özel olarak yeniden düzenlenmesi gerektiği önerilmektedir. Bu minvalde, özellikle yaşlı göçmenlerin bakım ve finansal sorunlarına yönelik yasal düzenlemeler yapılması, belediyelerin bu sorun temelinde sosyal belediyecilik anlayışıyla hareket etmeleri ve sivil toplum kuruluşlarının literatürde yer alan sorun alanlarına yönelik projeler üretmek çalışmaları yapmaları önerilebilecek hususlardandır. Sonuç olarak yaşlı göçmenlerin çeşitli sorunları var olmakla birlikte her geçen gün bu sorunların çözümüne yönelik çabaların da arttığı söylenebilir. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin sayısı 4 milyona yaklaşan Suriyeli göçmenlere yönelik çok fazla çaba sarf ettiği de göz ardı edilmemelidir.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

ÇATIŞMA BEYANI

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Acharya, M. P. ve Northcott, H. C. (2007). Mental distress and the coping strategies of elderly Indian immigrant women. *Transcultural Psychiatry* , 44 (4), 614-636.
- Ajrouch, K. J. (2007). Health disparities and Arab-American elders: does intergenerational support buffer the inequality - health link? *Journal of Social Issues* , 63 (4), 745-758.
- Angel, J. L., Angel, R. J. ve Markides, K. S. (2000). Late-life immigration, changes in living arrangements, and headship status among older Mexican-origin individuals. *Social Science Quarterly* , 81 (1), 389-403.
- Angel, R. J., Angel, J. L. ve Geum-Yong Lee, K. S. (1999). Age at migration and family dependency among older Mexican immigrants: recent evidence from the Mexican American EPESE. *The Gerontologist* , 39 (1), 59-65.
- Arslan Akay, S., (2019). Türkiye'de yerel yönetimlerin Suriyeli göçmenlere yönelik uyguladığı sosyal yardım politikaları: Keçiören Belediyesi Örneği. *Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*.
- Artan, T. ve Arıcı, A. (2017). İstanbul'da yaşayan geçici koruma statüsündeki Suriyelilere yönelik sosyal hizmet uygulamalarını değerlendirilmesi. *Sosyal Çalışma Dergisi* , 1 (1), 1-21.
- Aslantürk, O. ve Tunç, Y. E. (2018). Türkiye'de yabancıların çalışma izinleri: Suriyeliler örneği. *Ombudsman Akademik* , 5 (9), 141-180.
- Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied Psychology: An International Review* , 46 (1), 5-68.
- Bhugra, D. ve Becker, M. A. (2005). Migration, cultural bereavement and cultural identity. *World Psychiatry* , 4 (1), 18-24.
- Bilgin, Ö., (2021). Göç ve sivil toplum ilişkisi: Hatay'daki sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmenlere yönelik faaliyetleri. *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*.
- Bolzman, C. (2012). Democratization of ageing: also a reality for elderly immigrants? *European Journal of Social Work* , 15 (1), 97-113.
- Bolzman, C., Poncioni-Derigo, R., Vial, M. ve Fibbi, R. (2004). Older labour migrants' well being in Europe: the case of Switzerland. *Ageing and Society* , 24 (3), 411-429.
- Borjas, G. J. (2011). Social security eligibility and the labor supply of older immigrants. *Industrial and Labor Relations Review* , 64 (3), 485-501.
- Camacho, D., Estrada, E., Lagomasino, I. T., Aranda, M. P. ve Green, J. (2018). Descriptions of depression and depression treatment in older Hispanic immigrants in a geriatric collaborative care program. *Aging and Mental Health* , 22 (8), 1056-1062.

- Casado, B. L., Hong, M. ve Harrington, D. (2010). Measuring migratory grief and loss associated with the experience of immigration. *Research on Social Work Practice* , 20 (6), 611-620.
- Chahda, N., Sayah, H., Strong, J. ve Varady, C. J. (2013). *Forgotten Voices an Insight into Older Persons Among Refugees From Syria in Lebanon*. Caritas Lebanon Migrant Center.
- Chung, J., Seo, J. Y. ve Lee, J. (2018). Using the socioecological model to explore factors affecting health-seeking behaviours of older Korean immigrants. *International Journal of Older People Nursing* , 13 (2), e12179.
- Cook, A. S. ve Weigel, D. J. (1983). Relocation and crisis: perceived sources of support. *Family Relations* , 32 (2), 267-273.
- Demir, M. (2016). Türkiye'de yabancıların sosyal güvenliği. *Sosyal Güvenlik Dergisi* , 6 (1), 70-93.
- Demir, S. A. (2018). Sakarya'daki yaşlı Suriyelilerin göç deneyimleri ve sorunları. *Göç Dergisi* , 5 (2).
- Derose, K. P., Bahney, B. W., Lurie, N. ve Escarce, J. J. (2009). Immigrants and health care access, quality, and cost. *Medical Care Research and Review* , 66 (4), 355-408.
- Dolberg, P., Sigurðardóttir, S. H. ve Trummer, U. (2019). Ageism and Older Immigrants. L. Ayalon, & C. Tesch-Römer içinde, *Contemporary Perspectives on Ageism* (s. 177-192). Switzerland: Springer Open.
- Dong, X., Bergren, S. M., & Chang, E.-S. (2015). Levels of acculturation of Chinese older adults in the Greater Chicago Area - the population study of Chinese elderly in Chicago. *Journal of the American Geriatrics Society* , 63, 1931-1937.
- Dönmez-Kara, C. Ö. (2016). Türkiye'de yabancıların çalışma hakkı: Suriyelilerin işgücü piyasasındaki durumu. *Üsküda Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 2 (2), 151-174.
- Elik, S. (2016). Arap Baharı Sonrası Ortadoğu'dan Türkiye'ye Göç: Türkiye'deki Suriyeliler. A. Çevik, & F. Bal içinde, *Türk İslam Dünyasında Göç ve Göç Yönetimi*. İstanbul: Akademik Kitaplar Yayınevi.
- Emami, A., Torres, S., Lipson, J. G. ve Ekman, S.-L. (2000). An ethnographic study of a day care center for Iranian immigrant seniors. *Western Journal of Nursing Research* , 22 (2), 168-188.
- Erdoğan, M. M. (2015). Türkiye'de Kitleli Göçlerde Son ve Dev Dalga: Suriyeliler. M. M. Erdoğan, & A. Kaya içinde, *Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler* (s. 315-347). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Giddens, A. ve Sutton, P. W. (2018). *Sosyolojide Temel Kavramlar* (3. Baskı b.). (A. Esgin, Çev.) Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Girgis, I. (2015). The immigration experience among elderly Egyptian immigrants in the United States. [Doctoral dissertation, The City University of New York .
- Golden, J., Conroy, R. M. ve Lawlor, B. A. (2009). Social support network structure in older people: underlying dimensions and association with psychological and physical health. *Psychology, Health & Medicine* , 14 (3), 280-290.

- Güneş-Aslan, G. (2018). *Sığınmacılara yönelik sosyal hizmet uygulamalarında yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri: İstanbul'daki Suriyeli sığınmacılar örneği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kartal, B. ve Alptekin, D. (2015). Ulus aşırı göç süreci ve yaşlılık: Almanya'da birinci kuşak Türk Göçmenler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* , 8 (37), 595-612.
- Korkmaz Yaylagül, N. ve Aslan, M. (2020). Yaşlılık, mültecilik ve sosyal dışlanma: Suriyeli yaşlı mültecilerin deneyimleri. *Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29(4), 406-422.
- Lai, D. W., Li, J., Lee, V. W. ve Dong, X. (2019). Environmental factors associated with Chinese older immigrants' social engagement. *Journal of the American Geriatrics Society*, 67 (S3), S571-S576.
- Lee, K. H. ve Yoon, D. P. (2011). Factors influencing the general well-being of low-income Korean immigrant elders. *Social Work* , 56 (3), 269-279.
- Lee, Y., Hong, P. Y. ve Harm, Y. (2014). Poverty among Korean immigrant older adults: examining the effects of social exclusion. *Journal of Social Service Research* , 40 (4), 385-401.
- Litwin, H. (1995). The social networks of elderly immigrants: an analytic typology. *Journal of Aging Studies* , 9 (2), 155-174.
- Mahmood, A., Chaudhury, H., Kobayashi, K. ve Valente, M. (2008). The housing and community characteristics of South Asian immigrant older adults in Greater Vancouver, British Columbia: a comparison between older adults in ethno-specific seniors' housing and community dwelling older adults. *Journal of Architectural and Planning Research* , 25 (1), 54-75.
- Martan, B. (2019). Suriyeli mültecilerin kentli hakları çerçevesinde kentsel hizmetlere erişimi ve belediyelerin rolü: İzmir Büyükşehir Belediyesi ve Konak Belediyesi Örnekleri, *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- McCallum, J. ve Shadbolt, B. (1989). Ethnicity and stress among older Australians. *Journal of Gerontology* , 44 (3), 89-96.
- Min, P. G. (1984). An exploratory study of kin ties among Korean immigrant families in Atlanta. *Journal of Comparative Family Studies* , 15 (1), 59-75.
- Molbay, R. (2019). Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli sığınmacılar konusundaki rolü. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Monahan, D. J. ve Hooker, K. (1997). Caregiving and social support in two illness groups. *Social Work* , 42 (3), 278-287.
- Mui, A. C. ve Kang, S.-Y. (2006). Acculturation stress and depression among Asian immigrant elders. *Social Work* , 51 (3), 244-255.
- Nimmagadda, J. ve Balgopal, P. R. (2000). Social work practice with Asian immigrants. P. R. Balgopal içinde, *Social Work Practice with Immigrants and Refugees* (s. 30-65). New York: Columbia University Press.

- O'Brien, E., Wu, K. B. ve Baer, D. (2010). *Older Americans in Poverty: A Snapshot*. Washington, DC: AARP Public Policy Institute.
- Phua, V., McNally, J. W., & Park, K.-S. (2007). Poverty among elderly Asian Americans in the twenty-first century. *Journal of Poverty* , 11 (2), 73-92.
- Pohjola, A. (1991). Social networks - help or hindrance to the migrant? *International Migration* , 29 (3), 435-444.
- Ron, P. (2001). The process of acculturation in Israel among elderly immigrants from the former Soviet Union. *Illness Crisis and Loss* , 9 (4), 357-368.
- Sağır, Z. (2018). *Suriyeli kadın mültecilerde kültürel uyum, ruh sağlığı ve din*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sand, G. ve Gruber, S. (2018). Differences in subjective well-being between older migrants and natives in Europe. *Journal of Immigrant Minority Health* , 20 (1), 83-90.
- Silveira, E., Skoog, I., Sundh, V., Allebeck, P., & Steen, B. (2002). Health and well-being among 70-year-old migrants living in Sweden - results from the H 70 gerontological and geriatric population studies in Göteborg. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology* , 37 (1), 13-22.
- Taşçı, C. ve Kahraman, Fatih. (2021). Yaşlı mültecilerin gündelik yaşam deneyimleri: İzmir üzerine bir araştırma. *Göç Dergisi*, 8(3), 513-531.
- Torres, S. ve Lawrence, S. (2012). An introduction to 'the age of migration' and its consequences for the field of gerontological social work. *European Journal of Social Work* , 15 (1), 1-7.
- Treas, J. ve Batalova, J. (2009). Immigrants and aging. P. Uhlenberg içinde, *International Handbook of Demography and Aging*. New York: Springer Verlag.
- Treas, J. ve Mazumdar, S. (2004). Kinkeeping and caregiving: contributions of older people in immigrant families. *Journal of Comparative Family Studies* , 35 (1), 105-122.
- Uysal-Bozkır, Ö., Fokkema, T., MacNeil-Vroomen, J. L., Tilburg, T. G., & Rooij, S. E. (2017). Translation and validation of the De Jong Gierveld Loneliness Scale among older migrants living in the Netherlands. *Journal of Gerontology: Social Sciences* , 72 (1), 109-119.
- Vanderhorst, R. K. ve Dr, S. M. (2005). Social relationships as predictors of depression and suicidal ideation in older adults. *Aging & Mental Health* , 9 (6), 517-525.
- Vargas-Bustamante, A., Chen, J., Fang, H., Rizzo, J. A., & Ortega, A. N. (2014). Identifying health insurance predictors and the main reported reasons for being uninsured among US immigrants by legal authorization status. *The International Journal of Health Planning and Management* , 29 (1), e83-e96.
- Victor, C. R., Martin, W. ve Zubair, M. (2012). Families and caring amongst older people in South Asian communities in the UK: a pilot study. *European Journal of Social Work* , 15 (1), 81-96.
- Wiles, J. L., Leibing, A., Guberman, N., Reeve, J., & Allen, R. E. (2011). The meaning of "aging in place" to older people. *The Gerontologist* , 52 (3), 357-366.

- Wiseman, R. F. ve Roseman, C. C. (1979). A typology of elderly migration based on the decision making process. *Economic Geography* , 55 (4), 324-337.
- Yavuz, Ö. (2015). Türkiye'deki Suriyeli mültecilere yapılan sağlık yardımlarının yasal ve etik temelleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 12 (30), 265-280.

